

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
імені О.М. БЕКЕТОВА

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Ризик-менеджмент

вид дисципліни, шифр за ОП	<i>вибіркова ВК П 4</i>
семестр	<i>3-й</i>
кількість кредитів ЄКТС	<i>5</i>
форма підсумкового семестрового контролю	<i>диференційований залік</i>
мова викладання, навчання та оцінювання	<i>українська</i>
кафедра	<i>менеджменту і публічного адміністрування</i>

для здобувачів вищої освіти:

рівень вищої освіти	<i>другий (магістерський) рівень</i>
галузь знань	<i>07 Управління та адміністрування</i>
спеціальність	<i>073 Менеджмент</i>
освітня програма	<i>Менеджмент організацій і адміністрування</i>
форма навчання	<i>заочна</i>

2024 – 2025 НАВЧАЛЬНИЙ РІК

Розробник:

Марина БОРОВИК, д-р екон. наук, професор, професор кафедри менеджменту і публічного адміністрування

підпис

Робочу програму схвалено на засіданні **кафедри менеджменту і публічного адміністрування**

Протокол від «20» серпня 2024 року № 1

Робоча програма навчальної дисципліни відповідає освітній програмі:
освітньо-професійна програма «Менеджмент організацій і адміністрування»

Гарант освітньої програми

Марина БОРОВИК, д-р екон. наук, професор, професор кафедри менеджменту і публічного адміністрування

підпис

Заступник директора Навчально-наукового інституту економіки і менеджменту

Ірина ПИСАРЕВА, канд. екон. наук, доцент

підпис

1. Мета дисципліни

Формування знань і навичок застосування методів управління ризиками, які дозволяють обґрунтовувати та приймати управлінські рішення щодо управління ризиками в умовах невизначеності.

2. Міждисциплінарні зв'язки

Вивчення дисципліни Ризик-менеджмент безпосередньо спирається на базові знання з дисциплін: Міжнародні комунікації, HR-менеджмент, Інформаційні системи і технології в управлінні організацією, Менеджмент організацій, Стратегічна діагностика потенціалу організації.

3. Результати навчання

Програмний результат навчання	Методи навчання	Форми оцінювання	Результати навчання за дисципліною
БРН 4. Вміти виявляти, класифікувати та нейтралізувати ризики прийняття та реалізації управлінських рішень в умовах невизначеності умов і вимог	Словесні, наочні, практичні (пояснювально-ілюстративний); аудиторні та дистанційні; розв'язання ситуацій; самостійна робота	Усне або письмове опитування; письмовий контроль; тестування у віртуальному освітньому середовищі на платформі MOODLE; практична перевірка умінь і навичок; письмовий підсумковий залік	БРН 4.1 Знати теоретичні та методологічні основи ризик-менеджменту; БРН 4. 2 Вміти виявляти, класифікувати та нейтралізувати ризики прийняття та реалізації управлінських рішень БРН 4. 3 Мати навички управління ризиками в умовах невизначеності умов і вимог

4. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1 Ризик-менеджмент

Змістовий модуль 1 Теоретичні основи ризик-менеджменту

Розглядаються основні поняття та сутність й зміст ризик-менеджменту. Досліджуються структурні елементи ризик-менеджменту та його основні етапи. Визначається головна мета та основні завдання ризик-менеджменту. Досліджуються загальні підходи до управління ризиками. Характеризується роль ризик-менеджера в організації. Розглядаються основні концепції ризик-менеджменту. Досліджується історія виникнення ризик-менеджменту. Розглядається сутність невизначеності та ризику. Досліджуються основні фактори й функції ризику. Визначається природа ризиків та умови виникнення ризику.

Змістовий модуль 2 Методологія врахування ризиків в процесі прийняття та реалізації управлінських рішень

Визначається сутність законів управління ризиками. Розглядаються основні групи принципів ризик-менеджменту. Досліджується сутність принципів ризик-менеджменту. Вивчаються поняття та види методів управління ризиками. Досліджуються основні групи методів управління ризиками та характеризується їх сутність та особливості застосування. Визначається стратегія, політика і тактика ризик-менеджменту. Досліджується сутність стратегічного ризик-менеджменту.

Змістовий модуль 3 Нейтралізація ризиків в менеджменті організації в умовах невизначеності

Визначаються особливості управління зовнішніми та внутрішніми ризиками. Розглядається зовнішнє середовище організації та пов'язані з ним ризики. Виявляються причини виникнення та необхідність управління внутрішніми ризиками організації. Досліджуються процес прийняття управлінських рішень в умовах ризику та невизначеності. Визначаються основні поняття та сутність управлінських рішень. Розглядається процедура підготовки, прийняття та реалізації управлінських рішень. Досліджуються методи розробки і прийняття управлінських рішень в системі ризик-менеджменту. Визначається сутність системи управління ризиками. Досліджується організація процесу управління ризиками. Визначаються елементи системи управління ризиками.

5. Структура навчальної дисципліни і розподіл часу

Змістові модулі	Кількість годин				
	усього	лек.	практ.	лаб.	сам. роб.
МОДУЛЬ 1	150	6	6	-	138
Змістовий модуль 1	30	2	2	-	26
Змістовий модуль 2	30	2	2	-	26
Змістовий модуль 3	45	2	2	-	41
Індивідуальне завдання	30	-	-	-	30
Підсумковий семестровий контроль	15	-	-	-	15

6. Теми лекцій

Тема	Зміст (план)	Кількість ауд. годин
Змістовий модуль 1		
Поняття, сутність і зміст ризик-менеджменту. Невизначеність та ризик. Види ризиків	Сутність невизначеності та ризику. Ризик та невизначеність. Поняття невизначеності. Фактори невизначеності. Причини невизначеності. Ризикова ситуація. Сутність ризику. Характерні риси ризику. Суб'єкт ризику. Об'єкт ризику. Ризик як економічна категорія. Міра ризику. Ймовірність ризику. Ступінь	2

	ризик. Функції ризику (інноваційна, регулююча, захисна, аналітична). Основні фактори ризику. Сутність факторів ризику. Зовнішні фактори ризику. Внутрішні фактори ризику. Природа ризиків. Функції ризиків. Три сторони природи виникнення ризиків. Джерела виникнення ризику. Можливі причини виникнення ризику. Суб'єктивні та об'єктивні причини виникнення ризиків. Умови виникнення ризику. Основні підходи до визначення ризиків. Необхідність класифікації ризиків. Принципи класифікації. Особливості класифікації ризиків. Класифікація ризиків. Основні класифікаційні ознаки ризиків. Залежно від можливого результату (ризикової події). За джерелом виникнення. За ступенем небезпеки для організації. З точки зору доцільності. З можливості уникнення втрат. За причинами виникнення. За ступенем ризику (ймовірності настання втрат). За можливістю страхування. За сферою виникнення. За періодом існування. За сферами діяльності організації.	
Змістовий модуль 2		
Закони і принципи ризик-менеджменту. Методологія ризик-менеджменту	Поняття та види методів управління ризиками. Основні групи методів управління ризиками. Юридичні методи управління ризиками. Адміністративні методи управління ризиками. Сутність економічних методів управління ризиками. Поняття і зміст соціальних методів управління ризиками. Особливості застосування психологічних методів управління ризиками. Виробничі методи ризик-менеджменту. Використання науково-прикладних методів управління в системі ризик-менеджменту. Стратегія, політика і тактика ризик-менеджменту. Сутність стратегічного ризик-менеджменту. Основні завдання стратегічного ризик-менеджменту. Стратегії ризик-менеджменту. Портфельна стратегія. Ділова стратегія. Функціональна стратегія. Стратегія конкуренції та її основні види. Головна спрямованість стратегічного ризик-менеджменту. Стратегічні зміни та їх типи. Сутність політики ризик-менеджменту. Складові елементи структурної політики ризик-менеджменту. Види політичних дій. Форми політик ризик-менеджменту. Політика профілактики, її сутність та мета. Політика нейтралізації, її сутність та мета. Політика стимулювання, її сутність та мета. Сутність тактичного управління ризиками. Основне завдання тактичного управління ризиками.	2
Змістовий модуль 3		

Особливості управління зовнішніми та внутрішніми ризиками	Зовнішнє середовище організації та пов'язані з ним ризики. Характеристика і структура зовнішнього середовища організації. Політичні ризики. Особливості управління комерційними ризиками. Фінансові ризики. Загальна характеристика галузеві і структурні ризики. Вплив криміногенних ризиків на розвиток бізнесу. Інноваційні ризики. Управління екологічними ризиками. Логістичні ризики. Причини виникнення та управління внутрішніми ризиками організації. Особливості управління внутрішніми ризиками організації. Внутрішнє середовище організації як область виникнення ризиків. Керуючі дисфункції як причина виникнення внутрішніх ризиків. Управління технічними та виробничими ризиками. Особливості управління соціальними ризиками. Психологічні ризики.	1
Прийняття управлінських рішень в умовах ризику та невизначеності. Система управління ризиками	Поняття і сутність управлінських рішень. Управлінське рішення. Вплив якості інформації на розробку управлінського рішення. Стадії процесу прийняття управлінських рішень (підготовка, прийняття, реалізація). Основні підходи до прийняття управлінських рішень (системний, ситуаційний, ресурсний). Одноосібні та колегіальні вили прийняття управлінських рішень. Процедура підготовки, прийняття та реалізації управлінських рішень. Зміст процедури підготовки, прийняття та реалізації управлінських рішень. Цикл підготовки, прийняття та реалізації управлінських рішень. Зони ризику і ситуації невизначеності. Методи розробки і прийняття управлінських рішень в системі ризик-менеджменту. Основні класи методів розробки і прийняття управлінських рішень. Методи моделювання. Методи експертних оцінок. Моделі розробки і прийняття управлінських рішень та основні етапи їх побудови. Характеристика моделей теорії ігор. Зміст моделей теорії черг. Сутність моделей управління запасами. Особливості застосування моделей лінійного програмування. Характерні ризи методів експертних оцінок та особливості їх використання. Метод мозкової атаки. Метод Дельфі. Евристичні методи прийняття управлінських рішень. Організація процесу управління ризиками. Загальна схема управління ризиками. Цілі системи управління в разі реалізації ризику та їх зміст. Вимоги до системи управління ризиками. Елементи системи управління ризиками. Оцінка ризику. Ідентифікація ризиків. Внутрішні джерела інформації для ідентифікації ризиків. Поняття вимірювання (кількісної оцінки) ризику. Методи вимірювання ризику. Регулювання ризику. Попередження ризику і зменшення наслідків. Передача ризику. Фінансування ризику.	1

	Страхування в ризик-менеджменті. Моніторинг та коригування системи управління ризиками.	
--	---	--

7. Теми практичних занять

Тема	Зміст (план)	Кількість ауд. годин
Змістовий модуль 1		
Поняття, сутність і зміст ризик-менеджменту. Невизначеність та ризик. Види ризиків	Опрацювання теоретичного матеріалу, вирішення практичних завдань, проходження тестів	2
Змістовий модуль 2		
Закони і принципи ризик-менеджменту. Методологія ризик-менеджменту	Опрацювання теоретичного матеріалу, вирішення практичних завдань, проходження тестів	2
Змістовий модуль 3		
Особливості управління зовнішніми та внутрішніми ризиками	Опрацювання теоретичного матеріалу, вирішення практичних завдань, проходження тестів	1
Прийняття управлінських рішень в умовах ризику та невизначеності. Система управління ризиками	Опрацювання теоретичного матеріалу, вирішення практичних завдань, проходження тестів	1

8. Індивідуальне завдання (ІЗ)

Індивідуальне завдання з навчальної дисципліни «Ризик-менеджмент» виконується у формі контрольної роботи (КР). Виконання контрольної роботи передбачає формування професійних навичок щодо визначення та управління ризиками та їх оформлення відповідно до діючих вимог.

Назва: «Ризик-менеджмент в системі менеджменту організації».

Мета – формування практичних навичок визначення ризиків та застосування методів управління ризиками в системі менеджменту організації.

9. Методи контролю та порядок оцінювання результатів навчання

Поточний контроль здійснюється та оцінюється за питаннями, які винесено на лекційні заняття, самостійну роботу і практичні завдання. Поточний контроль проводять в аудиторії в строки проведення поточного контролю, або в дистанційному курсі, у формі тестів.

Система поточного контролю базується на застосуванні таких форм контролю: усне опитування за матеріалами лекцій; виконання практичних завдань; розв'язання задач і проблемних ситуацій; опитування студентів за кожним змістовним модулем; контроль виконання практичних завдань; тестування у віртуальному освітньому середовищі на платформі MOODLE.

Підсумковий контроль проводять за екзаменаційними білетами або у віртуальному освітньому середовищі на платформі MOODLE. Умовою допуску до

підсумкового контролю є те, що сума накопичених балів за кожним змістовним модулем повинна бути більше половини балів від максимально можливих.

Структура навчальної дисципліни і розподіл балів

Змістові модулі	Максимальна кількість балів				
	усього	практ.	лаб.	самостійна робота	
				завдання	модульний контроль
МОДУЛЬ (1)	100				
Змістовий модуль 1	15	2		3	10
Змістовий модуль 2	20	2		8	10
Змістовий модуль 3	20	4		6	10
Індивідуальне завдання	15			10	5
Підсумковий семестровий контроль	30			0	30

Види завдань, засоби контролю і максимальна кількість балів

Види завдань та засоби контролю	Розподіл балів
Змістовий модуль 1	15
Практичне завдання №1 (виконане завдання щодо визначення видів ризиків)	2
Завдання до самостійної роботи №1 (презентація доповіді за обраним напрямом дослідження)	3
Тест за теоретичним матеріалом ЗМ1 (тест в Moodle)	10
Змістовий модуль 2	20
Практичне завдання №2 (усна доповідь з питань)	2
Завдання до самостійної роботи №2 (презентація доповіді за обраним напрямом дослідження)	8
Тест за теоретичним матеріалом ЗМ2 (тест в Moodle)	10
Змістовий модуль 3	20
Практичне завдання №3 (виконане завдання щодо прийняття управлінських рішень в умовах ризику та невизначеності)	2
Практичне завдання №4 (усна доповідь з питань)	2
Завдання до самостійної роботи №3 (презентація доповіді за обраним напрямом дослідження)	6
Тест за теоретичним матеріалом ЗМ3 (тест в Moodle)	10
Індивідуальне завдання (КР)	15

Підготовка розрахункової частини	10
Презентація та захист КР	5
Підсумковий семестровий контроль – диф.залік	30
Теоретичне питання	10
Тестові завдання	10
Практичне завдання	10
ВСЬОГО ЗА МОДУЛЕМ	100

Шкала оцінювання

100-бальна шкала	Рівень компетентності	Чотирибальна/двобальна шкала	
		екзамен	залік
90-100	високий	відмінно	зараховано
82-89	достатній	добре	
74-81			
64-73	середній	задовільно	
60-63			
35-59	низький	незадовільно	не зараховано
0-34			

10. Матеріально-технічне та інформаційне забезпечення

Методичне забезпечення

1. Дистанційний курс навчальної дисципліни «Ризик-менеджмент» (для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 073 – Менеджмент освітньо-професійної програми «Менеджмент організацій і адміністрування») / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://dl.kname.edu.ua/course/view.php?id=963>

2. Боровик М. В. Ризик-менеджмент : конспект лекцій для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 073 – Менеджмент освітньо-професійної програми «Менеджмент організацій і адміністрування» / М. В. Боровик ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2023. – 63 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://eprints.kname.edu.ua/62534/1/%D0%91%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BA%2C%20151%D0%9B%2C%202022%2C%20pdf.pdf>

3. Методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Ризик-менеджмент» (для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 073 – Менеджмент освітньо-професійної програми «Менеджмент організацій і адміністрування») / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. М. В. Боровик. – Харків : ХНУМГ ім. Бекетова, 2022. – 21 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://eprints.kname.edu.ua/62533/1/%D0%91%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BA%2C%20320%D0%9C%2C%202022%2C%20pdf.pdf>

Рекомендована література та інформаційні ресурси

1. Боровик М.В., Писаревський І.М., Волкова М.В. Методичні аспекти оцінки ефективності управління діяльністю вітчизняних підприємств та організацій в умовах невизначеності та ризику. Інфраструктура ринку. 2022. № 67. С. 98-103. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.market-infr.od.ua/journals/2022/67_2022/20.pdf

2. Калініченко З.Д. Ризик-менеджмент: навчальний посібник для здобувачів спец. 051 «Економіка» та 073 «Менеджмент» /З.Д. Калініченко . Дніпро: ДДУВС, 2021. – 224 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5854/1/1%D0%9A%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%97%20%D0%A0%D0%98%D0%97%D0%98%D0%9A-%D0%9C%D0%95%D0%9D%D0%95%D0%94%D0%96%D0%9C%D0%95%D0%9D%D0%A2%20%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1.pdf>

3. Кондратенко Н.О., Писаревський І.М., Боровик М.В. Теоретико-методичні аспекти управління фінансовими ризиками промислових підприємств. Економіка та суспільство. 2022. № 40. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1498>

4. Srinivas K. Process of Risk Management. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/331783796_Process_of_Risk_Management

Обладнання, устаткування, програмні продукти

1. Мультимедійний проектор – 1 од.; ноутбук HP – 250 G3 – 8 од.; ноутбук Lenovo G505 – 1 од.; ноутбук Asus X551 MAV – 1 од. Кабінет кафедри менеджменту і публічного адміністрування, № 609 бмк (з доступом до мережі Інтернет).

2. Пакет ліцензійного програмного забезпечення Microsoft Office 365 (встановлено на обладнанні, розташованому в кабінеті кафедри менеджменту і публічного адміністрування, № 609 бмк, та надано викладачам та здобувачам для здійснення освітнього процесу).